

## САМОУПРАВНЕ ПРАВОСУДНЕ УСТАНОВЕ И ЊИХОВА НАДЛЕЖНОСТ

Нашим новим Уставом, то јест Уставом Социјалистичке Федеративне Републике Југославије од 1963. године, извршена је, као што је познато, и значајна реформа нашега дотадашњег судског система. Наш Устав садржи управо једно посебно поглавље о судовима и другим правосудним органима и установама, и то у оквиру свога првог дела који се тиче друштвеног и политичког уређења. Уопште је примећено: да нови Устав Југославије посвећује судству више места и даје му већи начелни значај од ранијих југословенских устава, а више од највећег броја познатих устава до данас. Отуда је разумљиво да ни предстојеће уставне промене, засноване на усвојеним уставним амандманима, такође „неће захтјевати неке промјене у дефинисању основних начела на којима се заснива наше судство“<sup>(1)</sup>.

Уколико се, пак, посебно тиче наше теме, нарочиту пажњу заслужују, пре свега, одредбе нашег Устава у којима се изрично предвиђају и помињу правосудне установе о којима је овде реч. По тим одредбама наиме: „Под условима одређеним на основу савезног закона судску функцију могу вршити избрани судови односно арбитраже. — На основу закона могу се оснивати мировна већа и друге установе за расправљање међусобних спорова грађана и организација“ (в. чл. 133. Устава). Овим уставним одредбама које су и сада на снази<sup>(2)</sup> отворена је, заиста, широка перспектива за развитак самоуправних или тзв. аутономних облика правосудне организације. И тако је омогућено да се, поред класичних односно државних судова, формирају и „правосудни организми који ће у себи носити клицу потпуног подруштљавања и ове државне функције“. — Осврнућемо се овде укратко на све поменуће правосудне установе које предвиђа наш Устав, имајући при томе првенствено у виду њихову стварну надлежност.

### I. ИЗБРАНИ СУДОВИ И АРБИТРАЖЕ

О овим нашим правосудним установама постоје већ и доста бројне законске одредбе и прописи, па и стечена искуства у погледу значаја и дејства њихове практичне делатности. Ми ћемо, пак, овде укратко изло-

(1) Тако др Јосип Хрнчевић: Уставна реформа и организација судова, „Зборник Правног факултета у Загребу, год XXI, бр. 1, Загреб, 1971.

(2) Видети о томе: Устав СФРЈ са експозеом Милентија Поповића и уставним амандманима од 1—42 (из 1967, 1968. и 1971), „Комунист — Ослобођење“, 1971, стр. 3 и след.

жити и проучити само оно што, с обзиром на природу и врсту дате теме, сматрамо најинтересантнијим и најважнијим. Прво ћемо говорити о нашим изабраним судовима.

1. У смислу поменутих и већ наведених одредаба Устава СФРЈ, нашим Основним законом о предузећима од 1965. године („Службени лист СФРЈ”, бр. 17/65, исправке у броју 20/65. и измене и допуне у броју 31/67. и броја 48/68, 55/69. и 15/71) предвиђено је посебно и: *изношење међусобних спорова предузећа пред изабране судове* (чл. 25, 206 и 207.)<sup>(3)</sup>. А то су управо: стални изабрани судови (арбитраже). — Тако, се чл. 25 и 206. овог закона у складу са законом предузећа могу у складу са Законом своје међусобне спорове износити „пред сталне изабране судове (арбитраже)”, ради споразумног решавања тих спорова путем посредовања, као и ради одлучивања у тим споровима. Стални изабрани судови могу се оснивати при републичким привредним коморама и Савезној привредној комори, заједницама, берзама и другим организацијама предвиђеним савезним законом. Спорове у вези са уговором о трајној пословној и техничкој сарадњи и уговором о пословном удруживању, ако оба саговорача то захтевају, расправља и о њима одлучује изабрани суд при републичкој привредној комори, а ако су седишта саговорача, који су у спору, на територијама разних република — изабрани суд при Савезној привредној комори, разуме се, ако су основани.

Но, по истом закону (чл. 207), постојање сталног изабраног суда мора бити предвиђено статутом или пак другим општим актом организације при којој се такав суд оснива. Статутом организације одређују се и спорови који могу пред стални изабрани суд бити изнети ради одлучивања или посредовања. А правила о саставу и поступку сталног изабраног суда прописује највиши орган управљања организације при којој је изабрани суд основан.

У овим, овде наведеним законским одредбама је, дакле, реч о једној врсти тзв. *сталних изабраних судова* (који су у ствари арбитраже) и њиховој надлежности — стварној и месној (територијалној), која је трајнијег карактера и не тиче се само појединих конкретних спорова. Ови наши стални изабрани судови односно арбитраже редовно или по правилу доносе одлуке, дакле суде, а изузетно може се предвидети и њихово посредовање у одређеним споровима. — Сагласно тим законским одредбама основан је и Изабрани суд (Арбитража) при Савезној привредној комори. Овај изабрани суд постоји за споразумно решавање путем посредовања, као и за одлучивање о привредним и поморским споровима који настану између домаћих предузећа. А посебно за посредовање и одлучивање у споровима предузећа чија су седишта на територијама две или више република, а спор се води у вези са уговором о трајнијој пословној и техничкој сарадњи и уговором о пословном удруживању (видети чл. 1 његовог правилника)<sup>(4)</sup>.

Иначе се сматра: да наш Устав предвиђа изабране судове односно арбитраже као „комплементарну институцију привредног судовања”. Затим,

(3) Одредбе ових чланова остале су на снази и после усвајања и проглашења уставних амандана.

(4) Оснивање овог изабраног суда (арбитраже) је објављено у „Службеном листу СФРЈ”, бр. 2/66. од 12. јануара 1966. године.

да је формирање ових судова у складу са тенденцијом преношења одређених функција са државних на друштвене органе и са развјетком друштвеног управљања у привреди као и материјалног осамостајења предузећа. И да би оно дало подстицаја за развијање иницијативе и одговорности привредних организација и омогућило манифестовање њихових специфичности, и то на начин како то саме привредне организације сматрају корисним. Избрани судови би се, по истом схватању, могли формирати, као што се већ и формирају, у оквиру привредних комора и деловати у већима „чији би састав са гледишта стручности давао довољно гаранције за законитост и правилно рјешавање одређених спорова“. А одлуке ових судова „могле би се побјигати изванредним правним средствима код редовних судова“<sup>(5)</sup>. Услови и могућност образовања изабраних судова само за један или више одређених спорова [тзв. избрани судови *ad hoc*] предвиђени су нашим Законом о парничном поступку од 1956. године.

2. Уколико се посебно тиче арбитража и њихове надлежности, код нас је прво основана *државна арбитража* и то Законом о државној арбитражи од 3. децембра 1947. године. („Службени лист ФНРЈ”, бр. 102/47. и бр. 50/49). Овај Закон је, док је био на снази, омогућавао брзо и правилно решавање имовинскоправних спорова између државних, задружних и других друштвених и привредних организација, а нарочито оних спорова који настају односно који су настајали у вези са извршењем Закона о Петогодишњем плану и другог привредног законодавства. Престао је, пак, да важи, са свим његовим изменама и допунама, даном ступања на снагу Закона о привредним судовима од 2. јула 1954. године (в. чл. 105. и 112. овог закона, прелазне и завршне одредбе). Тога дана су окружне државне арбитраже постале окружни привредни судови, а републичке државне арбитраже постале су виши привредни судови. Главна државна арбитража постала је пак Врховни привредни суд, док је Савезна државна арбитража истога дана престала са радом.

Ово такозвано претварање државних арбитража у одговарајуће привредне судове, то јест установење ових наших судова, такође се заснива на насталим променама у друштвено-економским односима наше земље, у вези и са познатим новим правним положајем (правним статусом) наших привредних организација. То је све несумњиво стајало у извесној начелној супротности са концепцијом о арбитражном решавању спорова између тих организација. Према тада пак важећем схватању и концепцији привредног суда, привредни судови су у нас „специјализовани судови у којима је сдржан пословни карактер специјализованих судија“<sup>(6)</sup>. Такво схватање је, углавном, прихваћено и дошло до изражаја и у нашем новом Уставу и другим одговарајућим правним прописима. Сматра се управо: да су основни организациони разлог оснивања привредних судова биле „специфичне потребе привреде”, које се састоје у томе, што привредни спорови као

(5) Тако др Јосип Брнич: Приједлози за унапређење правосудја, „Архив за правне и друштвене науке”, бр. 1/1966, стр. 66.

(6) Тако др Александар Голдштајн: Правни односи предузећа, Београд 1957, издање „Савремене администрације”, стр. 97 и след. — В. такође Закон о привредним судовима, са објашњењима, у издању „Службеног листа ФНРЈ” Београд 1954.

такви траже посебно третирање питања и проблема који чине њихов предмет.

Сада је, пак, нарочито интересантно и значајно постојање *Спољнотрговинске арбитраже при Савезној спољнотрговинској комори у Београду*, као сталног избраног суда. Ова арбитража је, поред осталог, надлежна: за решавање привредних спорова који настају из спољнотрговинских односа домаћих привредних предузећа, установа и организација са иностраним физичким или правним лицима. А може у дотичним стварима односно споровима, на захтев једне или обе странке, и да посредује међу њима ради мирења. О надлежности и процедури ове наше арбитраже данас се такође доста дискутује<sup>(7)</sup>. Осим тога, нарочиту пажњу заслужују несумњиво и постојеће *арбитраже из области нашег радничког самоуправљања односно самоуправљања у привреди*, и то не само уколико се тиче њихове стварне надлежности већ и њиховог унутрашњег организационог састава. Због тога ћемо о тим нашим арбитражама овде и посебно говорити.

## II. ОСВРТ НА АРБИТРАЖЕ ИЗ ОБЛАСТИ РАДНИЧКОГ САМОУПРАВЉАЊА И ЊИХОВУ НАДЛЕЖНОСТ

По Уставу СФРЈ: „*Ради отклањања и решавања одређених колективних спорова између радних људи појединих делова радне организације, и између радних људи у радним организацијама и органа друштвено-политичке заједнице, образује се на основу закона арбитража*” (чл. 94). Ово је управо један од чланова нашег Устава из одељка под насловом: *Друштвено-политички систем*. Он није замењен односно укинут постојећим уставним амандманима. Нашим Основним законом о предузећима од 1965. године предвиђена су два посебна вида таквих арбитража и то: 1) *унутрашња арбитража*, и 2) *мешовита арбитража*. — Делатност ових наших арбитража, узевши уопште, тиче се тзв. унутрашњих пословних односа у предузећу. Али је њихова функција по својој природи и суштини, па и одговарајућем правном дејству њихових поступака и аката, стварно различита.

1. Тако, по нашем поменутом Основном закону о предузећима: за решавање спорова из односа између организација удруженог рада у предузећу (радних јединица, погона, фабрика) и између предузећа и организација удруженог рада у предузећу у вези са међусобним испорукама и вршењем услуга (цене, квалитет, рокови испоруке итд.), може се образовати *унутрашња арбитража* (чл. 85 ст. 1). Ова унутрашња арбитража, ако је образована, решава спорове у вези са закључењем уговора између самосталних организација — правних лица у саставу истог предузећа и између ових организација и предузећа (чл. 85, ст. 2). Спорове у вези са извршавањем уговора између самосталних организација — правних лица у саставу истог предузећа и између ових организација и предузећа, као и спорове у вези са извршавањем одлука унутрашње арбитраже донетих у

(7) У погледу организације и рада ове наше арбитраже интересантно је саветовање о лежим адекватним правилима, које је одржано 29. и 30. марта 1963. године у Београду. — Видети наш рад: Осврт на саветовањето за Надворешната трговска арбитража, „Правна мисла”, Скопје, 1963.

смислу става 2. овог члана, решава надлежни привредни суд *ако странке споразумно не изнесу спор на решавање пред унутрашњу арбитражу или ако је статутом предузећа одређено да и те спорове решава унутрашња арбитража* (чл. 85 ст. 3). Одлука унутрашње арбитраже *коначна је*, ако статутом није друкчије предвиђено (чл. 85, ст. 4). Значи да после једне такве одлуке, по правилу, нема места даљем решавању по датој правној ствари. Може се само тужбом код надлежног суда тражити њен поништај.

Осим тога, по нашем поменутом Основном закону о предузећима: одлука унутрашње арбитраже из става 3. члана 85. истог закона *има снагу извршног наслова* (чл. 85, ст. 5). За извршење на основу одлуке унутрашње арбитраже надлежан је окружни привредни суд на чијем се подручју налази седиште извршеника. А на поступак извршења „сходно се примењују одредбе чл. 71. Закона о привредним судовима“ (чл. 85, ст. 6 пом. зак.)<sup>(8)</sup>. У погледу разлога и поступка за поништај одлуке унутрашње арбитраже, по истом закону (чл. 85, ст. 7), сходно се примењују одредбе Закона о парничном поступку које се односе на поништај пресуда избраног суда. Те одредбе се тичу у ствари тужбе за поништај пресуде овога суда. — Затим, значајно је да по истом закону (чл. 103а), ова унутрашња арбитража решава и спорове у вези са закључењем и извршењем уговора између организација у саставу здруженог предузећа и између здруженог предузећа и организација у саставу предузећа. При томе се пак примењују одредбе поменутог Закона које важе за предузећа са самосталним организацијама — правним лицима у њиховом саставу.

Несумњиво је, према томе, да је унутрашња арбитража један својеврсни и изразито самоуправни правосудни орган. То нам, поред осталог, такође показује и сам, законом предвиђени, начин одређивања њенога састава односно начин именовања њених чланова. Наиме, по чл. 86. истог Закона: унутрашња арбитража састоји се од шест чланова и председника. Два члана арбитраже именује раднички савет предузећа, а по два члана именују органи управљања организација удруженог рада у предузећу између којих је настао спор. За решавање спорова између предузећа и организација удруженог рада у предузећу у арбитражи именује три члана раднички савет предузећа, а три члана организација удруженог рада у предузећу која је у спору са предузећем. Председника арбитраже споразумно именују чланови арбитраже, а ако се они не сложе, именује га председник окружног привредног суда. За председника и чланове арбитраже могу бити именована и лица која нису чланови радне заједнице предузећа. *Поступак пред арбитражом уређује се статутом предузећа или посебним општим актом.* Састав унутрашње арбитраже може се одредити и општим актом предузећа.

Иначе, као што се и из самог текста овде наведених законских одредаба види, унутрашња арбитража о којој је овде реч — није обавезан већ факултативан орган за решавање поменутих спорова. Сматра се, пак: да се спорови из унутрашњих пословних односа не могу износити пред привред-

(8) О изворним насловима и претпоставкама за извршење у нашој књизи. *Основни изворни поступак* са стечајним поступком и принудном ликвидацијом предузећа, Скопље 1956, стр. 30 и след., с обзиром и на тамо наведену литературу. Друго издање ове наше књиге објављено је на македонском језику, Скопље, 1964.

не или друге судове, па ни пред избране судове односно арбитраже, јер „делови“ предузећа, ако нису правна лица, немају тзв. процесну односно страначку и парничну способност. А то, конкретније речено, значи: да такви „делови“ предузећа односно организације удруженог рада у саставу предузећа, по одредбама нашег поменутог Закона о парничном поступку од 1956. године, не могу бити странке у поступку нити пак, могу самостално вршити радње у поступку. По овом нашем закону (чл. 71), странка у поступку може бити свако физичко и правно лице, а посебним прописима одређује се ко може бити странка у поступку осим физичких и правних лица. — Међутим, извесне унутрашње организационе јединице односно основне организације удруженог рада у саставу предузећа немају по закону својство правног лица.

2. За разлику од унутрашњих арбитража, наше мешовите арбитраже не врше судску функцију, већ је њихова делатност уистину другачијег карактера. Тако, по нашем Основном закону о предузећима, при решавању *колективних спорова* насталих по статусним питањима између предузећа као целине и радне организације „дела“ предузећа (издвајање јединица, укидање и спајање јединица и сл.), радна заједница „дела“ предузећа, ако се не слаже са одлуком, може ставити *захтев за посредовање мешовите арбитраже*. Овај захтев може бити стављен „у року од 30 дана“ од дана кад је радна заједница предузећа упозната са одлуком радничког савета. Но, раднички савет може и сам, пре доношења своје одлуке, *тражити мишљење мешовите арбитраже* (чл. 87). — Мешовита арбитража дакле у решавању поменутих и сличних колективних спорова не доноси одлуке, већ само посредује и даје своје мишљење, и то по захтеву радне заједнице односно по тражењу радничког савета.

Иначе, уколико се тиче њенога формирања, односно њеног образовања и састава, мешовиту арбитражу, по истом закону (чл. 88), образује председник окружног привредног суда на чијем је подручју седиште предузећа. По једног члана у мешовиту арбитражу именују: раднички савет предузећа, радна заједница односног „дела“ предузећа, надлежни орган општине на чијој је територији седиште предузећа, општинско синдикално веће, основна привредна комора и председник окружног привредног суда. Ако се, пак, „део“ предузећа налази на територији друге општине, у мешовиту арбитражу именује једног члана и надлежни орган општине на чијој је територији „део“ предузећа, у ком случају председник окружног привредног суда на чијем је подручју седиште предузећа именује још једног члана арбитраже. Мешовита арбитража има и председника, кога именује председник окружног привредног суда. Чланове мешовите арбитраже које он именује, и председника арбитраже, председник окружног суда именује из реда судија и судија поротника или других познатих стручњака.

У случају ако је мешовита арбитража заузела став различит од става изложеног у одлуци радничког савета, раднички савет, по истом закону (чл. 89), дужан је узети у разматрање став мешовите арбитраже и донети нову одлуку. Ако раднички савет остане при свом ранијем ставу, спор се износи на референдум. Но, пре доношења одлуке путем референдума, са ставом радничког савета предузећа и ставом односне организације удруженог рада у предузећу мора бити упозната радна заједница предузећа.

Раднички савет предузећа и радна заједница организације удруженог рада у предузећу могу се споразумети да се не спроводи референдум него да одлуку донесе мешовита арбитража. У томе случају је одлука арбитраже коначна<sup>(9)</sup>. Иначе, узевши уопште, делатност ових наших мешовитих арбитража подсећа нас унеколико и на делатност и задатке наших мировних већа, о којима ћемо овде такође посебно говорити.

С обзиром на важност и значај њихове делатности, пожељно је, мислимо, да ове наше арбитраже дођу, и практично, до већег изражаја. У томе смислу, требало би предузети и одговарајуће законодавне мере. Имајући при томе разуме се, возда на уму и познату истину: да судови и правосуђе, заиста, нису подесан терен за коренитије и честе измене.

### III. МИРОВНА ВЕЋА И ЊИХОВИ ЗАДАЦИ

Као што смо видели, Уставом СФРЈ од 1963. године предвиђена је, за расправљање међусобних спорова грађана и организација, и могућност оснивања *мировних већа и других установа*. Иначе, мировна већа су у нас установљена раније, то јест Општим законом о стамбеним заједницама од 14. априла 1959. године (в. „Службени лист ФНРЈ”, бр. 16/59). После доношења Устава донет је Општи закон о мировним већима од 1967. године („Службени лист СФРЈ”, бр. 23/67) којим су непосредније и ближе одређени задаци ове наше правосудне установе, као и њено оснивање, организациони састав и поступак. У складу пак, са општим начелима овог Закона, а сагласно одредбама чл. 119. и 120. Устава, донети су и одговарајући републички закони<sup>(10)</sup>.

Но, даном ступања на снагу Уставног закона за спровођење уставних амандмана XX до XLI („Службени лист СФРЈ”, бр. 29/71), савезни општи закони су престали да важе. И зато ћемо овде из садржине поменутог Општег закона о мировним већима приказати и навести само оно што је, по нашем мишљењу, са гледишта дате теме најинтересантније и најбитније, и што и даље, бар у научном и стручном погледу, има своју одређену вредност и значај.

Тако, по поменутом Општем закону, узевши уопште, делатност наших мировних већа састоји се: 1) у *одговарајућем посредовању између грађана* и 2) у *давању савета заинтересованим странама односно странкама у спору*. Наиме, по томе Закону: мировна већа, као друштвени органи, посредују између грађана ради споразумног отклањања спорова у њиховим међусобним односима, и на тај начин доприносе развијању добрих односа међу њима. Осим тога, мировна већа посредују у свим спорним односима грађана, односно у споровима између појединих чланова радне заједнице, осим у случајевима када су у питању захтеви којима они не могу слободно

(9) В. поближе о овим и другим арбитражама у нашој књизи — брошури: Судског систем на СФРЈ, Правни факултет — Постдипломски студији по грађанско право, Скопје, 1970, стр. 4 и след.

(10) Напомињемо: да су одредбе ових чланова 119. и 120. Устава СФРЈ замењене односно допуњене уставним амандманима 16. и 31. тако да сада више не постоји ни она ранија подела наших савезних закона на потпуне, основне и допунске законе.

располагати према важећим прописима (в. чл. 1 пом. закона). — Према томе, наша мировна већа у остваривању својих задатака не врше стварно судску односно правосудну функцију у правом или строгом смислу речи, већ је њихова делатност, по својој природи и суштини, више друштвено-превентивног и сличног карактера.

Иначе, посебну пажњу, нарочито са гледишта нашега будућег законодавства — *de lege ferenda*, несумњиво заслужују и одредбе нашег поменутог Општег закона које се тичу правног значаја и дејства споразума заинтересованих страна пред мировним већем о начину решења спорног односа. По тим одредбама, наиме: ако странке траже, саставиће се писмено о томе споразум, а тако закључени споразум пред мировним већем *има значај вансудског поравнања* (в. чл. 7 истог Закона). То у ствари значи: само вредност једнога пуноважно закљученог уговора, а не и значај једног извршног наслова (егзекуционог титулуса). Сматрамо, пак, да би поменути вансудским поравнањем у нашем будућем законодавству требало признати и такав значај<sup>(11)</sup>.

#### IV. КОНАЧНА И ОПШТА ОПАЖАЊА И ЗАКЉУЧЦИ

Узевши уопште, има стварно више чинилаца или фактора који на један или други начин и у већој или мањој мери — утичу на развитак и изградњу нашег правосудног система и правосућа. Неки од тих фактора су више економске и правне, а други претежно друштвене или политичке природе. Сви су они, пак, посредно или непосредно, у вези са нашим Уставом, а нарочито са познатим проширењем и јачањем њиме гарантованих слобода и права човека и грађанина и обезбеђења њихове заштите, као и са трајним јачањем правног положаја или правног статуса наших привредних и других радних организација и установа; а то стварно значи: са даљом изградњом и развитком нашег самоуправљања — радничког и друштвеног.

Под утицајем тога и таквог друштвеног односа самоуправног развоја и развитка, настају и разноврсни елементи, установе и појаве, који су углавном познати под заједничким и општим именом: *подруштвљавање судске функције односно подруштвљавање судства и правосућа*. Са тиме је, пак, у вези и јачање идеје такозваног *мировног судства*, чија су мировна већа само један посебан или специфичан израз<sup>(12)</sup>. Такве и сличне појаве се, међутим, данас нарочито запажају и манифестују у области нашег грађанског правосућа, и њему непосредно одговарајућег грађанског права — материјалног и процесног. То је, без сумње, у основи оправдано и разумљиво, када се има у виду чињеница: да су и основни и главни принципи нашега данашњег грађанског права и нашег самоуправљања, па и

(11) В. о мировним већима поближе у напој књизи. Основи на грађанската судска постапка. Парична постапка, Скопје, 1968, стр. 37 и след., с обзиром и на тамо наведену литературу.

(12) В. наш рад. Поопштествување на грађанско процесно право и правосудство и стварна надлежност на судовите, Правни Факултет — Постдипломски студии по грађанско право, Скопје, 1971, с обзиром и на тамо наведену литературу.



њихови методи регулисања, такође углавном истоветни или бар у многоме слични. А то су принципи односно методи слободног међусобног договорања и споразумевања, у пуној једнакости и равноправности свих учесника.

Иначе, таквом развоју и развиту нашег судства и правосуђа без сумње је својим дејством много допринела и позната наша уставна одредба, која се непосредно и посебно тиче друштвеног и правног положаја или статуса наших судова. Мислимо управо на одредбу нашег Устава по којој: „Судску функцију врше судови као самостални органи друштвене заједнице“ (чл. 74, ст. 2). И то значи: да су и наши судови првенствено друштвени а не државни органи, које разликовање има данас, стварно, један велики идејно-научни и друштвено-политички значај<sup>(13)</sup>.

У вези са тим, данас се такође поставља и питање једне нове или, тачније речено, адекватније и боље поделе судске надлежности. При томе се, пак, истиче и потреба извесног *растеређења* наших судова, да би им се тако пружила могућност једнога, што ефикаснијег, то јест успешнијег и бржег вршења њихове правосудне дужности, односно функције. А улога и помоћ изабраних судова и арбитража, па и мировних већа, могла би, несумњиво, и у томе погледу бити веома корисна, управо драгоценa. Постоји, наиме, један низ правних ствари и послова односно спорова за које су сада стварно надлежни наши судови, а чије би решавање и расправљање могло, са разлогом, да буде пренето на ове наше самоуправне правосудне установе.

*Др Адам П. Лазаревић*

## РЕЗЈУМЕ

### *Самоуправљајућия учреждения правосудия и их компетенция*

Речь здесь идет главным образом о компетенции и функциях третейских судов, арбитража и примирительных коллегий. На основании соответствующих правил и начал Конституции СФРЮ дается краткое изложение положения и роли указанных учреждений в существующей системе правосудия нашей страны.

Вначале говорится о третейских судах и арбитраже и об их существующих главных формах. При этом автор особо останавливается на арбитраже в хозяйстве и на его компетенции: ведомственный арбитраж и смешанный арбитраж.

Далее вкратце приводятся задачи примирительных коллегий. На них автор не задерживается много ввиду того, что после принятия Дополнений к Конституции потерял свою силу Общий закон о примирительных коллегиях 1967 г. вместе с другими нашими союзными общими законами.

(13) Интересантна је, у вези са тим, и дискусија о правосуђу и судству коју је организовала 21. децембра 1970. године 11. јануара 1971. године редакција Трећег програма Радио Београда. Уводну реч дао је академик проф. *др Милан Бартош* — Одговарајућа садржина ове дискусије објављена је у књизи: *Правосуђе у републикама и федерацији*, Трећи програм Радио Београд.

В заключение приведены и некоторые общие соображения и выводы по затронутым вопросам, в частности поскольку они касаются явлений т. наз. обобществления судебных функций и т. п. Рассмотрены также возможность и необходимость перенесения на третейские суды и арбитражи некоторых гражданско-правовых споров, относившихся до сих пор к компетенции наших судов.

## SUMMARY

### *Self-Managed Judicial Institutions and Their Jurisdiction*

The subject of the paper is the jurisdiction and function of the elected tribunals in Yugoslavia i.e. arbitration and conciliatory councils. The Status and the role of these institutions, within the frame of the present judicial system, are briefly commented on the ground of relative provisions and principles of the Constitution of the SFR om Yugoslavia.

Elected tribunals and arbitration and their current more important types are first discussed. Special attention is devoted to the arbitration in the field of workers' self-management, and/or self-management in economic organizations, as well as to their jurisdiction, to wit: internal arbitration and mixed arbitration.

Then the responsibilities of the conciliatory councils are briefly stated. With the enactment of the Constitutional Amendments, the 1967 General Act of Conciliatory Councils is no more in force as well as other federal general acts.

The article is wound up with conclusions and general remarks concerning the treated subject, especially with regard to the socialization of the judicial function and similar, as well as the possibility and necessity of transferring to the elected tribunals and arbitration some civil law cases that are at present in the competence of the courts of Law.

## RÉSUMÉ

### *Les institutions judiciaires d'autogestion et leur compétence*

Dans cet article il est question surtout de la compétence et de la fonction de nos tribunaux d'arbitrage des conseils d'arbitrage et de conciliation. Sur la base des prescriptions et des principes correspondants de la Constitution de la République socialiste fédérative de Yougoslavie un bref compte rendu est exposé de la place et du rôle de ces institutions dans le système judiciaire contemporain de la Yougoslavie.

En premier lieu il est question des tribunaux d'arbitrage et des arbitrages et de leurs formes les plus importantes qui existent actuellement. Un aperçu spécial est consacré aux arbitrages du domaine de l'autogestion ouvrière, c'est-à-dire de l'autogestion dans l'économie et à leur compétence, qui sont les suivantes: l'arbitrage interne et l'arbitrage mixte.

Ensuite sont exposés en bref les devoirs des conseils de conciliation. Etant donné que les nouveaux amendements constitutionnels sont entrés en vigueur la Loi générale sur les conseils de conciliation de 1967 a cessé d'être valable, ainsi que toutes nos autres lois générales fédérales.

A la fin quelques observations et conclusions finales et générales ont été exposées sur les questions dans ce travail. En particulier pour autant qu'il s'agit des faits dits de socialisation de la fonction judiciaire etc.; ainsi que, en ce qui concerne les possibilités et la nécessité de transférer aux tribunaux d'arbitrage et aux arbitrages certains litiges pour lesquels sont actuellement compétents nos tribunaux.